

עלייה להר הבית ומצוות כיבוש

הרב ישראל אריאל

ראשי פרקים:

- א. שאלה
- ב. תשובה
- ג. מצוות כיבוש בארץ ישראל ובירושלים
- ד. הצורך בכיבוש מקום המקדש
- ה. לשכנו תדרשו ובאת שמה
- ו. מקום המקדש
- ז. השליטה במקום המקדש
- ח. חובת כיבוש ההר מפני חילול הקודש
- ט. הר הבית וירושלים כ'עיר ספר'
- י. חלקו של כל אדם מישראל
- יא. המשמעות של כניסת יחיד להר הבית
- יב. כניסה להר הבית בטומאה למטרת כיבוש
- יג. כניסת רבני ישראל להר עם הכיבוש במלחמת ששת הימים
- יד. הכניסה למטרת כיבוש - להלכותיה

שאלה

לאור העובדה ששליטת הערבים בהר הבית הולכת ומתחזקת, לעומת התרופפות השליטה הישראלית בהר, הנני שואל האם רשאי אדם מישראל לעלות להר מדין כיבוש? עד כה עלו אנשים להר לשם קיום מצוות תפילה והשתחויה כבזמן הבית, ובנוסף קיימו את מצוות "ומקדשי תיראו". האם עתה קיימת חובה נוספת המוטלת על האדם מישראל, לעלות להר מטעם כיבוש?

הדבר עשוי לשנות את סדרי העלייה גם מבחינת ההלכה. אם עד כה היה מקובל אצל העולים להר הבית, לשמור בקפדנות על הלכות טבילה וחציצה, ועל הגבלות בכניסה

למקומות המותרים בלבד; עתה, העולה להר מטעם כיבוש, האם עליו להיכנס גם למקומות שעד כה נמנעו העולים להר להיכנס אליהם, כגון לעזרת נשים ואולי אף למקום העזרה?

איננו פטורים מלדון בכך, שכן ההתפרעויות שאירעו לאחרונה הביאו לסגירת ההר לגמרי בפני יהודים או תיירים מארצות העולם, והכניסה הותרה לערבים בלבד. מצב זה מחייב להרבות נוכחות של יהודים בהר כדי להוציא את השליטה עליו מידי הערבים. זה מכבר הורגש, שלמרות קיומו של שלטון ישראל במקום המקדש, הערבים הורסים את שרידי המקדש העתיקים ובונים מבנים חדשים, מקיימים שם משחקי כדורגל, ממטירים משם אבנים על המתפללים בכותל, והופכים את המקום למרכז לאיסלאם. מציאות גוומה זו מחייבת הן את הממשלה והן את היחיד, להוכיח את בעלות עם ישראל על מקום המקדש.

לאור האמור לעיל, דומה שראוי לדון בהיתר כניסה להר לא רק לטהורים, אלא אף למי שלא נטהר כהלכה, שכן ייתכן שמצוות הכיבוש דוחה את הלכות טומאה וטהרה. כמו כן, האם יש מקום להתיר לאדם מישראל להיכנס בהר למקומות שבימים כתיקונם הכניסה לשם אסורה, זאת כאמור מטעם כיבוש?

ראוי להוסיף, שמאימת הערבים, גם השוטרים הישראלים אינם מתהלכים בהר באופן חופשי. אולם כניסתו של מבקר יהודי להר, מחייבת את השוטרים היהודים, לנוע ולהיראות עימו במקומות שניתן לבקר בהם. לפיכך, יש מהשוטרים היהודים, אשר מעודדים בצנעה את המבקרים היהודים לבוא לעיתים תכופות להר, היות והדבר מסייע בידי השוטרים להראות נוכחות משטרתית יהודית ברחבי ההר.

ממילא, ככל שיכנסו מבקרים יהודים למקומות שבשליטת המוסלמים ברחבי ההר, ואף למקומות המוגדרים כעזרת נשים או העזרה המקודשת, כך תגבר אחיזת היהודים במקום זה.

תשובה

אין זה סוד, שזה שלושים וחמש שנה, רבים מהרבנים שומרים על שתיקה בעניין העלייה להר הבית. עם זאת, כיון שכבוד השכינה, וכבוד האמת עומדים לנגד עינינו, וכן גם בטחון עם ישראל, לא נוכל להימנע מלהביא את המקורות השייכים לעניין כפי שנראה לעניות דעתנו. בעת כתיבת הדברים ברור לנו שלא הכל יסכימו עם האמור להלן, ולשם כך נועד המאמר, לפתוח את הדיון ולהפיר את השתיקה. במיוחד מול המציאות המשתנית המחייבת התייחסות אחרת מבחינת ההלכה.

יש להקדים, כי מאמר זה מהווה המשך למאמר רחב אודות הכניסה להר הבית בזמן הזה. המאמר בשם "בית ה' נלך" הופיע בסידור המקדש, וכן כחוברת בפני עצמה, וראוי לעיין בכתוב שם בטרם מעיינים במאמר שלפנינו.

מצוות כיבוש בארץ ישראל ובירושלים

מצוות כיבוש ארץ ישראל, הכוללת את ירושלים והמקדש, היא מצווה מהתורה בכל דור ודור. הדברים אמורים הן לדעת הרמב"ן והן, כפי שיבואר להלן, לדעת רש"י והרמב"ם.

באשר לדעת הרמב"ן, ידועה שיטתו, כפי שכתב בהשמטות לספר המצוות¹, שמצוות ירושה וישיבה בארץ ישראל היא מצוות עשה בכל הדורות "אפילו בזמן גלות", כלשונו.

הרמב"ן מוכיח את דבריו ממקורות רבים, וביניהם מדברי הספרי בדברים² שם הובאה דעת כמה וכמה תנאים, שהמצווה נוהגת אפילו בזמן החורבן. חכמים למדו זאת מהפסוק: "וירשתם אותה וישבתם בה"³. רוב הפוסקים⁴ הכריעו כדעת הרמב"ן.

ראוי להעיר, שהכל מביאים את דברי הרמב"ן בעניין מצוות ירושה וישיבה, וכפי שלמד זאת מהפסוק בספר במדבר⁵: "והורשתם את כל יבשי הארץ". אולם למעשה, רש"י קודם לרמב"ן בעניין זה. אמנם לא פירש את דבריו על הפסוק גופו, אך פירש את דעתו בספר שופטים בכותבו שציווי ישראל לגרש את הפלישתים ולשבת במקומם הינו מצוות עשה. ראה שם על הפסוק: "ולא הוריש מנשה את בית שאן ואת בנתיה ואת תענך ואת בנתיה... ויואל הכנעני לשבת בארץ הזאת" (שופטים א, כז). רש"י במקום כותב: "ולא הוריש מנשה - סיפר הכתוב בגנותו, שהתחילו למעול בקדוש ברוך הוא, שציוה אותם ז'הורשתם את כל יבשי הארץ". הווה אומר, הפסוק "והורשתם" שהוא אחד המקורות למצוות עשה של ירושה וישיבה בארץ ישראל לפי שיטת הרמב"ן, הוא למעשה המקור גם לפי שיטת רש"י.

1. מצוות עשה ד

2. בתחילת פרשת ראה

3. דברים יא, לא. ראה שם את דברי הרמב"ן בהרחבה. ראה גם את דבריו בפירושו לבמדבר לג, נב.

4. כגון: הרשב"ץ ובעל ספר חרדים, המונים את המצווה לרשת ולשבת בארץ ישראל כמצוות עשה. כמו כן יש להזכיר מן האחרונים את המהר"ט, שו"ת מעיל צדקה, מור וקציעה, חיד"א, חכמת אדם (שער משפטי ארץ), פאת השולחן, חת"ם סופר, ר' חיים פלאג'י, שו"ת נשמת כל חי, חשק שלמה, מהר"ם שיק, ר' מאיר שמחה מדווינסקי, ר' יצחק אלחנן מקאוונא, הרא"ה קוק, החזון איש (קובץ איגרות, ח"א איגרת קעה), שו"ת בית יהודה, שו"ת בית יצחק, דרישת ציון, ועוד. ראה בספר "מעפר קומי" עמ' עד, שהביא רשימה ארוכה של ראשונים ואחרונים הפוסקים כשיטת הרמב"ן.

5. במדבר לג, נב

אף לדעת הרמב"ם קיימת מצווה לכבוש את ארץ ישראל, אך איננה נלמדת מהפסוק הנ"ל אלא מכוח מצוות אחרות בתורה, האוסרות להושיב נוכרים בארץ ישראל, וכגון האיסור 'לא ישבו בארצך', וכן האיסור 'לא תחנם'. כך כותב הרמב"ם בהלכות עבודת כוכבים (פ"י ה"ו):

אסור לנו להניח עובדי כוכבים בינינו, ואפילו יושב ישיבת עראי או עובר ממקום למקום בסחורה - לא יעבור בארצנו... שנאמר: 'לא ישבו בארצך' - אפילו לפי שעה.

"אסור לנו להניח" פירושו: לגרשם ולהלחם בהם.

מבחינת איסור הישיבה של הגויים בארץ, הרמב"ם אף מחמיר יותר מהרמב"ן, ולדעתו, אף שהייה קצרה של נכרי בארץ אסורה.

בהלכה ד, קובע הרמב"ם איסור נוסף, לא תחנם, וכלשונו:

ומפני מה אין מוכרין להן (קרקע)? שנאמר: 'ולא תחנם' - לא תתן להם חנייה בקרקע, שאם לא יהיה להם קרקע - ישיבתן ישיבת עראי היא⁶.

על כל פנים, בין לדעת הרמב"ן ורש"י ובין לדעת הרמב"ם, נצטוו ישראל למנוע מנוכרים לשבת בארץ ישראל, ואת אלו היושבים בה - נצטוו לגרש וליטול את האדמה מהם. נמצא, שמצוות כיבוש וישוב ארץ ישראל מתקיימת בכל הדורות.

הצורך בכיבוש מקום המקדש

מהמקורות בדברי חז"ל והראשונים עולה, כי כיבוש ירושלים והמקדש הוא פיסגת הכיבושים בארץ ישראל.

מהתאיורים בתנ"ך עולה, כי ירושלים נכבשה בשלשה שלבים. שלב ראשון - כמובא בספר שופטים¹⁰: "וילחמו בני יהודה בירושלים וילכדו אותה ויכוה לפי חרב ואת העיר

6. שמות כג, לג

7. דברים ז, יב

8. כל ההערות בתוך גוף הציטוטים הינן של המחבר.

9. הרמב"ם מביא גם איסורים אחרים באשר לישיבת נכרים בארץ ישראל, כגון איסור כריתת ברית ועוד, ולא כאן המקום להרחיב. כמו כן, לא זה המקום לדיון בעניין מעמד המוסלמים בארץ ישראל, שדעת הרמב"ם היא, שדינם כשאר עובדי עבודה זרה, דבר שהרחבנו עליו את הדיבור במאמר מיוחד ב"צפי"ה" כרך ג במאמר "ישראל גוי אחד בארץ".

שלחו באש". בשלב השני של הכיבוש, עלה דוד על ירושלים למלחמה וכבשה, כמובא בשמואל ב'¹¹: "וילך המלך ואנשיו ירושלם אל היבסי יושב הארץ... וילכד דוד את מצדת ציון היא עיר דוד... ויבן דוד סביב מן המלוא וביתה". השלב השלישי היה הפקעת מקום המקדש מארוונה היבסי, כפי שעוד יבואר להלן.

כאמור, מדברי חז"ל והראשונים נראה שיש מצווה מיוחדת לכבוש את מקום המקדש, בנוסף למצווה הכללית לכבוש את ארץ ישראל, שכן כך מובא בגמרא בסנהדרין¹²:

רבי יוסי אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה. ואיני יודע איזה מהן תחילה? ...ועדיין איני יודע אם לבנות להם בית הבחירה תחלה או להכרית זרעו של עמלק תחילה? כשהוא אומר: 'הניח לכם מכל אויביכם... והיה המקום אשר יבחר ה'...' ¹³ הוי אומר: להכרית זרעו של עמלק תחילה. וכן בדוד הוא אומר: 'ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב'¹⁴. וכתב: 'ויאמר המלך אל נתן הנביא, ראה נא אנכי יושב בבית ארזים (וארון האלקים בתוך היריעה)'¹⁵.

הדבר תמוה, שכן מלחמת עמלק אינה נזכרת בפסוקים כהקדמה לבניין הבית. וכך נאמר בדברים:

ועברתם את הירדן, וישבתם בארץ אשר ה' אלהיכם מנחיל אתכם, והניח לכם מכל אויביכם מסביב וישבתם בטח. והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם בו לשכן שמו שם, שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם... (דברים יב, י-יא)

היכן נזכר בפסוקים אלה עמלק? אכן, רש"י בסנהדרין שם מפרש, שבפסוקים מדובר על מצוות ירושה ושיבה, וכלשונו שם:

10. שופטים א, ח

11. שמ"ב ה, ו-ט

12. סנהדרין כ, ב

13. דברים יב, יא

14. שמ"ב ז, א

15. שם פס' ב. יש להעיר, שסדר זה של מצוות נצטוו ישראל דווקא בכניסתם לארץ, בזמן יהושע, עד שנבחר מקום המקדש בימי דוד, ומשנבחר המקום, סדר זה אינו מחייב. ראה את דברי רש"י להלן, והארכנו בעניין זה ב"צפיה" כרך ב, ולא כאן המקום להאריך.

בכניסתם לארץ - דבכולהו כתיב ירושה וישיבה, 'וירשתה וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך'¹⁶. בעמלק כתיב: 'והיה בהניח ה' אלהיך לך מכל אויביך מסביב'¹⁷. ובבניין בית הבחירה כתיב: 'ועברתם את הירדן וישבתם בארץ... והדר כתיב: 'והיה המקום אשר יבחר ה''¹⁸.

לדברי רש"י, כוונת הגמרא לומר, שמצוות ירושה וישיבה כוללת שני שלבים: בשלב הראשון, יש לכבוש את שבעת עמי כנען ובשלב השני יש לצאת למלחמת עמלק. בכך מתקיים הפסוק "וישבתם בארץ"¹⁹. לאחר מכן מגיע תור מצוות בניין בית הבחירה. נמצא, שעמלק נזכר כאן לא מצד מצוות מחיית עמלק, אלא מצד קיום מצוות ירושה וישיבה שבדבר, שכן זו מלחמה שעמה מסתיימים הכיבושים בארץ ישראל.

גם בפירושו לתורה על פסוקים אלה, רש"י אינו מזכיר את עמלק:

ועברתם את הירדן וישבתם בארץ... והניח לכם - לאחר כיבוש וחילוק, ומנוחה מן הכנענים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל, ואין זו אלא בימי דוד. אז - והיה המקום אשר יבחר ה' - בנו לכם בית הבחירה בירושלים. וכן הוא אומר בדוד: 'ויהי כי ישב המלך בביתו'.

(רש"י דברים יב, י-יא)

מדוע מתעלם רש"י מהגמרא המפורשת בסנהדרין האומרת שדוד ניגש לבניין הבית אחרי מלחמת עמלק? אולם, כנזכר לעיל, מלחמת עמלק לא באה אלא כמשל ודוגמה להשלמת כיבושי ירושה וישיבה בארץ ישראל.

נמצא, שכשחז"ל הזכירו את מצוות מחיית עמלק כהקדמה לבניין הבית, לא אמרו כן אלא לומר, שרק אחרי כיבוש הארץ בשלמותה, כולל מקום המקדש, רק אחרי השלמת מצוות ירושה וישיבה באופן זה ובשלמות, בא תור מצוות בניין בית הבחירה.

זו אפוא, לדעת חז"ל כוונת הפסוק "ועברתם את הירדן" - לא די לעבור את הירדן ולכבוש. גם לא די בישוב הארץ, ואף לא במלחמת עמלק המסיימת את הכיבושים, אלא הכל מוביל אל "והיה המקום אשר יבחר ה'". כלומר, אם כבשתם את המקום אשר יבחר ה', הבאתם בכך את מצוות ירושה וישיבה לכלל השלמה, ואם לאו, לא השלמתם.

16. דברים יז, יד

17. שם כה, יט

18. דברים יב, יא

19. שם יב, י

זו גם הראייה מדוד, שכאשר הניח לו ה' מכל אויביו מסביב, דהיינו, אף מהיבוס היושב בירושלים והר המוריה, אזי פותח דוד בהכנות לבניין המקדש²⁰.

לשכנו תדרשו ובאת שמה

הרמב"ן מביא פסוקים אלה תוך הדגשת מילים אחרות, וכך כתב בפירושו:

וטעם לשכנו תדרשו, שתלכו לו מארץ מרחקים, ותשאלו: אנה דרך בית השם? ותאמרו איש אל רעהו: 'לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב'²¹... ובספרי²²: תדרשו... יכול תמתין עד שיאמר לך נביא? תלמוד לומר: 'לשכנו תדרשו ובאת שמה'²³!

(רמב"ן דברים יב, ה)

מדברי הרמב"ן נראה, שיש בפסוקים אלו הוראה לדורות, שגם כאשר ישראל נמצאים בגלות, בארץ מרחקים, מצווים הם לדרוש! לא להמתין לנביא, אלא לבוא שמה, היינו לבוא אל מקום המקדש, לקיים בו מצוות ירושה וישיבה ולבנותו במקומו.

זו לשון הספרי בפרשת ראה:

כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם... לשכנו תדרשו ובאת שמה - דרוש ומצא!...וכן אתה מוצא בדוד: 'זכור ה' לדוד את כל ענותו... אם אבוא באהל ביתי... אם אתן שנת לעיני... עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב'²⁴.

(ספרי ראה ח)

אכן, דוד פעל לקיום התהליך לשלבו: כיבוש המקום עם עלייתו למלוכה, ובניית המזבח כהתחלת בניין המקדש.

אף הרמב"ם בהלכות מלכים מביא את הפסוק "לשכנו תדרשו ובאת שמה" כשלב הכרחי לבניין המקדש, וזו לשונו:

20. וראה כעין זה בסמ"ג, מצוות עשה קסג.

21. ישעיה ב, ג

22. ראה ח

23. דברים יב, ה

24. תהלים קלב, א-ד

שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ: למנות להם מלך, שנאמר: 'שום תשים עליך מלך'... ולבנות בית הבחירה, שנאמר: 'לשכנו תדרשו ובאת שמה'.
(הלכות מלכים פ"א ה"א)

"ובאת שמה" - לדעת הרמב"ם, משמעותו, לבוא למקום הנבחר בהר המוריה ושם לבנות את המקדש.

נמצא, שכיבוש הר המוריה משלים את הכיבושים בארץ ישראל, ורק עם השלמת מצווה זו מתוך שלשת המצוות שנצטוו ישראל בכניסתן לארץ, ניתן לגשת לקיום המצווה השלישית שהיא בניין בית המקדש במקום הנבחר²⁵.

לשליטה בהר הבית משמעות מרכזית בהלכה, הן לעניין העבודה והן לעניין קדושת הארץ. מדברי חז"ל מתברר, שלכיבוש מקום המקדש ערך עליון, יותר מכיבוש כל מקום אחר בארץ ישראל. שכן כך מצינו בספרי:

כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה... ואם תאמר: מפני מה כבש דוד ארם נהרים וארם צובה ואין מצוות נוהגות שם? אמרו: דוד עשה שלא כתורה... חזר וכיבש ארם נהרים וארם צובה, את היבוסים שהיה לירושלם לא הוריש. אמר לו המקום: סמוך לפלטרין שלך לא הורשת, היאך אתה חוזר ומכבש ארם נהרים וארם צובה?

(ספרי עקב נ"א)

ביקורת חז"ל מופנת לכיבושו של דוד מעבר לנהר פרת, זאת, בטרם השלים את כיבוש ירושלים. כמתואר בספר שמואל:

וישלח הדדעזר ויצא את ארם אשר מעבר הנהר... ויוגד לדוד ויאסף את כל ישראל... וינס ארם מפני ישראל.

(שמ"ב י, טז-יח)

כיבוש זה בארם נהרים נעשה לאחר שדוד ביסס את מלכותו בירושלים. בהמשך לכיבוש העיר כמתואר לעיל, העלה דוד את הארון ואף תכנן את בניין המקדש²⁶.

25. ראה גם בספר המצוות - מצוות עשה כ, עיין שם.

26. עיין בספר שמואל שם.

מה שנותר בירושלים היה גורן ארוונה היבוסי שטרם נכבש בידי דוד, ועל כך אמרו חז"ל:

סמוך לפלטירין שלך לא הורשת (כלומר, את מקום המקדש) היאך אתה חוזר ומכבש ארם נהרים וארם צובה?

הוזה אומר: גם כשכובשים את ארץ ישראל כולה, ואף את ירושלים, כל עוד גורן ארוונה היבוסי, מקום המקדש, טרם נכבש, הרי זה חיסרון מהותי בכיבוש הארץ, וכתוצאה מכך אין תוקף הלכתי לכיבוש מרחבים חדשים מעבר לגבול.

נמצא, שלכיבוש מקום המקדש יש עדיפות על פני כיבושים אחרים בארץ ישראל. לא רק שחלה עליו מצוות כיבוש, אלא יש לו משמעות מרכזית מבחינת קדושת ארץ ישראל, דהיינו, שאם מקום המקדש אינו נכבש, אין קדושת ארץ ישראל חלה בארצות חוץ לארץ שנכבשו בידי ישראל.

מקום המקדש

מדברי הרמב"ם במורה נבוכים עולה, שהתורה מייחסת חשיבות מיוחדת לכיבוש מקום המקדש, עד כדי כך שדאגה להסתיר את זהותו של המקום, ככל סוד צבאי. שכן לו הייתה התורה אומרת במפורש שמקום המקדש הוא בירושלים, היו אויבי ישראל מתנכלים למקום יותר מכל מקום אחר בארץ ישראל.

זה לשון הרמב"ם שם:

ואשר לא התבאר בתורה ולא נזכר (מקום המקדש) בפרט, אבל רמז אליו (בספר דברים) ואמר: 'המקום אשר יבחר ה'', יש בו אצלי שלש (סיבות) חכמות. האחת מהן - שלא יחזיקו בו האומות וילחמו עליו מלחמה חזקה, כשידעו שזה המקום מן הארץ הוא תכלית התורה (ומטרתה). והשנית - שלא יפסידוהו מי שהוא בידם עתה וישחיתוהו בכל יכלתם.

(מו"נ חלק ג פרק מה)

נמצא שלדעת הרמב"ם האריכה התורה עשר פעמים בספר דברים, וציינה את מקום המקדש בצורה נסתרת, בביטוי "המקום אשר יבחר ה'", בגלל המצווה לכבוש את המקום בכל מחיר מידי כל מי שישתלט עליו. התורה רוצה לצמצם ככל האפשר נפילת לוחמים על כיבוש המקום מידי הכנענים או הבאים אחריהם במהלך הדורות, ולפיכך הסתירה את מיקומו המדויק. כן רצתה למנוע השחתה של מקום המקדש, כפי שאירע במהלך שנות החורבן, ומעשה ההרס והחורבן ממשיך ומתרחש בימים אלה ממש.

השליטה במקום המקדש

מדברי חז"ל עולה, כי אם ישראל אינם פועלים לכיבוש מקום המקדש, הדבר מעורר תרעומת שמיימית, וישראל צפויים חלילה לעונש. כך אירע בימי דוד, כיון שמקום המקדש לא נגאל מידי ארוונה היבוסית²⁷, באה מגיפה על ישראל. המגיפה שבאה על ישראל היא שהביאה את רכישת הגורן מארוונה, וכתוצאה ממנה נבנה המזבח במקום, כיסוד וכהתחלה לעבודת הקרבנות במקדש.

ראוי להזכיר, שבאותם ימים הייתה עבודת הקרבנות כסדרה במשכן שבגבעון, ואף על פי כן נענשו ישראל על שלא הכינו את הר המוריה לבניית המקדש הקבוע בירושלים. על אחת כמה וכמה כשעבודת הקרבנות בטלה, וישראל מפקירים את ההר לידי זרים, ואינם עושים מאומה להפקעתו מידיהם, בוודאי שהתרעומת השמיימית וחרון האף גדולים לאין שיעור.

לאור האמור, אין ישראל בני חורין להשאיר את מקום המקדש בידי נוכרי, אפילו לא בידי גר תושב, שכן, יש על כך עונש שמיימי. מכאן מתחייב, שמשעה שישראל כובשים את המקום - כבימינו, מוטל על ראשי העם ומנהיגיו להנהיג שלטון מלא בהר, ולא להניח לנוכרי להיכנס לתחומי²⁸.

כעין זה כתב הרמב"ן לעניין כיבוש ארץ ישראל בכלל²⁹: "שנצטוינו לרשת את הארץ... ולא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות". הדברים מקבלים משנה תוקף בתחום הר הבית ומקום המקדש, שכאמור יש למקום עדיפות עליונה בכיבוש, ומסיבה זו אין לעוזבו בידי אומה כל שהיא, ואין להניחו אף בידי המוגדרים כגר תושב.

27. שהיה גר תושב. ראה עבודה זרה כד, ב וכן תוספתא פאה ד, יא. לכן השתהו ישראל בהוצאת ארוונה ממקומו.

28. באשר להקרבת קרבנות מיד עם כיבוש הר הבית, לא כאן המקום להאריך, והרחבנו בדבר בכמה מקומות ראה למשל סידור המקדש עמ' 521.

29. הוספות לספר המצוות לרמב"ם מצוות עשה ד

חובת כיבוש ההר מפני חילול הקודש

לאור ההלכה המקובלת בישראל, שמאז שנתקדש המקום בידי דוד - קדושתו נצחית, קיימת חובה כפולה ומכופלת לשמור על קדושת המקום.

זו לשון הרמב"ם בהלכות בית הבחירה:

לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה. והרי הוא אומר: 'והשימותי את מקדשיכם'³⁰, ואמרו חכמים: 'אף על פי ששוממין - בקדושתן הן עומדים'³¹.

(הלכות בית הבחירה פ"ו, הט"ז)

נמצא, שבנוסף למצוות הכיבוש, יש חובה כפולה ומכופלת מאז נתקדש המקום, לשמור על מקום השראת השכינה. זאת, לא רק מפני שמקום זה מיועד לבניין הבית, כפי שהיה בימי דוד, אלא מפני קדושת המקום הנצחית שנקבעה לאחר בניין המזבח והמקדש בימי דוד ושלמה. שכן, ברור שנוכחותם של זרים העושים בהר כרצונם ומקיימים בו פולחן זר, יש בה חילול הקודש וביזוי מקום השראת השכינה.

ראה בספר החשמונאים את תיאור הזעקות ומנהג האבל שנהגו החשמונאים בעצמם, כשנכנסו בכ"ה בכסלו למקדש, וראו את חילול הקודש שנעשה שם:

וכאשר ראו את המקדש שמשם, ואת המזבח מחולל, ואת השערים שרופים... קרעו בגדיהם, בכו בכי גדול, נתנו עפר על ראשם, נפלו על פניהם לארץ, תקעו בחצוצרות התרועה ויצעקו אל השמים.

(חשמונאים א ד, לז)

היום, כאשר חילול הקודש נעשה בהסכמת המוסדות הרשמיים של המדינה, ובמהלך ימות השנה מתקיימים בהר מצעדים ומשחקי כדורגל, ועולים לשם מאות אלפי מוסלמים לחוג את חגי האיסלאם ולהשתחוות לסלע ה'כעבה' במכה, שאינו אלא מקום עבודת המרקוליס, היש חילול הקודש גדול מזה?

ברור אפוא, שמצווה על השלטונות ועל המוסדות הרבניים, וכן על כל אדם מישראל, לעשות איש כמידת יכולתו, כדי למחוק חרפה זו מעל מקום מקדשנו. מכאן מובן,

30. ויקרא כו, לא

31. מגילה כח, א

שעלייה להר, נוכחות במקום, ותפילה והשתחויה המעידים על הקשר של עם ישראל למקדש, יש בהם מצווה רבה דווקא מול המציאות הכאובה.

הר הבית וירושלים כ'עיר ספר'

אחת ההלכות הידועות ברמב"ם היא הלכה כג בפרק ב מהלכות שבת. בהלכה זו קובע הרמב"ם, שאם יש איום מצד גויים על עיר בארץ ישראל, כל ישראל חייבים לצאת בעצם יום השבת כדי לעזור לאחיהם להילחם, זאת למרות שחילול שבת הוא איסור תורה.

עוד פוסק הרמב"ם, שאם העיר סמוכה לספר, יש לצאת עליהם בעצם יום השבת, אפילו אם באו "על עסקי תבן וקש". זו לשון הרמב"ם שם:

גויים שצרו על עיירות ישראל... בעיר הסמוכה לספר, אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש - יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת. ובכל מקום אם באו על עסקי נפשות, או שערכו מלחמה, או שצרו סתם, יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת. ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא לצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת, ואסור להן להתמהמה למוצאי שבת.

הרמב"ם מבסס דבריו על הגמרא בעירובין:

נכרים שצרו על עיירות ישראל... (אם) באו על עסקי נפשות - יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת. ובעיר הסמוכה לספר - אפילו לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקש, יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת.

(עירובין מה, א)

ומפרש רש"י שם:

לספר - עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות, יוצאין עליהם (בשבת) שמה ילכדוה, ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם.

כלומר, אין להסתכל על הערך הכספי של השוד שמתכננים הנוכרים, אלא על הסכנה הכללית העלולה להתפתח במידה שיצליחו הנוכרים לבזוז תבן וקש, שכן הדבר מסכן את כל המדינה.

מוסיפה הגמרא שם, שכל ריכוז של גויים, שיישובם גובל בשכונות של יהודים נקרא 'ספר'. וכגון העיר נהרדעא, שהתגוררו בה יהודים מצד אחד וגויים מצד שני. עיר כזאת נקראת עיר ספר למרות שהיא בלב המדינה³². בעיר כזאת יש לצאת למלחמה בשבת, אפילו אם הנכרים באים על עיסקי תבן וקש, כיוון שאם יתנו לגויים לבזוז היום, יבואו להרוג מחר.

על כל פנים, ברור, שאם הנוכרים מצהירים שכוונתם להרוג, ובוודאי כשהם מבצעים את האיומים, שיש לראות בכך סכנה מוחשית, וכל ישראל צריכים לצאת עליהם למלחמה בעצם יום השבת (באשר לשאלה: מי הפוסק בעניין זה? סנהדרין, או בית הדין שבדור, כגון, רבנות ראשית או גופים הלכתיים אחרים בדור, או כל מי שחש או מרגיש בצרה המתרחשת כמו בנהרדעאי – נושא זה אינו נדון כאן ואין אנו דנים כי אם בצד העקרוני).

כיום, בירושלים ובהר הבית מתרחשת מציאות של עיר ספר שעליה דיברו חז"ל. העיר אמנם נמצאת בלב המדינה, אך על פי הגדרות חז"ל בגמרא יש לה מעמד הלכתי של עיר ספר, שיוצאים בה למלחמה אפילו בשבת, כיוון שמכל הכיוונים היא מוקפת בערבים. מצפון חברו לעיר השכונות הצפוניות, שועפט והעיר רמאללה עד שכם וג'נין. במזרח, העיר המזרחית על שכונותיה משיך ג'ראח ועד עזריה. ובדרום, בית ג'אלה, בית לחם, עד חלחול, חברון והכפרים האחרים. הערבים יורקים אש על שכונות העיר ביום ובלילה. בעיר מתרחשים מקרי רצח באש רובים ובדקירות סכין, דבר שהפך לעניין יום יומי כמעט. הר הבית משמש כזירת לחימה מול הצבא ומשטרת ישראל, וכנגד באי הכותל המערבי. שם מונף דגל המלחמה על זכותם של הפלסטינים להקים מדינה שבירתה ירושלים והר הבית. הערבים מכריזים כי זו 'מלחמת אל אקצה', ומודיעים שלא יניחו את נשקם עד שהר הבית יהיה בריבונותם, יחד עם כל ה'אדמות הערביות' בירושלים וסביבתה.

מבחינה הלכתית, די היה שהערבים יצאו מהר הבית כדי לבזוז תבן וקש, כדי שכל ישראל יצאו עליהם למלחמה בעצם יום השבת, שכן, כאמור, מוגדרת ירושלים בהלכה כעיר ספר. עתה, כשהם הורגים יהודים בירושלים ומכריזים קבל עם ועולם שלא יניחו את נשקם עד שיגרשו את היהודים מירושלים, מממשים את הרעיון בזריקת אבנים על שוטרי ישראל בהר הבית וסביבתו ובנוסף לכך אף שורפים תחנות משטרה המוצבות

32. ראה את רש"י שם הכותב: "נהרדעא - שהיתה סמוכה לנכרים מצד אחד, ולעיירות שיושבין בהן בני גולה מצד שני".

באזור, ברור מעל לכל ספק, שזו מלחמת מצווה על פי כל כללי ההלכה, ויש לצאת עליהם למלחמה בחול ובשבת.

הר הבית אינו עיר ספר, כדוגמה המובאת בגמרא, שיש מקום לחשש שמא ילכדו את העיר, וממנה "תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם" - כדברי רש"י! הר הבית כבר נלכד ונשלט על ידי הערבים. אין מדובר בחשש אלא בסכנה ודאית שהערבים מכריזים עליה בגלוי, והם רואים את הר הבית כבסיס בלב המדינה היהודית לכיבוש הארץ כולה, הדברים מפורסמים בעתונות ובתקשורת, ואין אנו מחדשים דבר בשורות אלה.

חלקו של כל אדם מישראל

דבר פשוט ומובן, שברגע שתיווצר האפשרות לעלות להר, מוטלת החובה על כל יהודי לעלות להר לתפילה ולהשתחויה ולגלות נוכחות.

כאן יש להוסיף בקצרה, שהר הבית מותר בכניסה לכל יהודי גם אם הוא טמא מת, ואף מצווה יש בדבר³³. באשר לאיסור כרת, זה לא נאמר אלא באשר לכניסה לתחום מצומצם, סמוך לכיפת הסלע³⁴.

דומה, שגם דין זה, חיוב כרת על הנכנס לעזרה טמא, השתנה לאור המציאות החדשה של השתלטות הערבים על ההר, והפיכתו למעוז ובסיס להשתלטותם על ארץ ישראל. שכן אם התירו לחלל שבת, שיש בכך איסור סקילה, כדי למנוע כיבוש ישוב ספר בארץ ישראל, על אחת כמה וכמה שיש להתיר איסור כרת, כדי להציל את לב הישוב ולב הארץ והמדינה (זאת, מלבד היות המקום קודש הקדשים של האומה הישראלית). לפיכך, במצב שנוצר, יש מקום להתיר כניסה להר אף במקום שיש בו חשש איסור כרת.

כאן צריך להדגיש את כוחו של כל יהודי, צעיר או זקן, לסייע לכיבוש, וכלשון הרמב"ם שהובאה לעיל, ש"מצווה על כל ישראל שיכולין לבוא לצאת ולעזור לאחיהם". הרמב"ם לא כתב, שרק לוחמים צעירים מגיל עשרים עד חמישים יצאו להציל את העיר בשבת, אלא, "כל ישראל שיכולין לעזור" דהיינו, כל עזרה חשובה, לאו דווקא היכולת ללחום בחרב וחנית. שכן, אפשר לעזור לעיר במים, מזון, בעצם הנוכחות בה וכן כל עזרה אחרת.

33. ראה חוברת "בית ה' נלך" בהוצאת מכון המקדש.

34. את גבולות האיסור ראה בחוברת הנ"ל.

כך גם כותב הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות, שאפילו איש זקן מופלג, שאינו יכול להלחם, אף הוא חייב לצאת לעזור כמידת יכולתו במלחמה הנערכת בעצם יום השבת, כשהדבר נדרש. זו לשונו שם:

ביום שבת, נקום כולנו, נשים ואנשים, ונבעיר אש, ונתקן בה כלי מלחמה ונחגרם, ונהרג אנשי מקום פלוני היום אשר הוא שבת, ונשלל שללם... חובה עלינו, אנחנו המצטוים בתורת משה, שנקום מיד ולא נתעצל... ונעשה כל מה שציוה בזריזות ובחיבה יתירה, בלא ספק ובלא עכוב. ונאמין בכל מה שנעשה ביום ההוא - ואף על פי שהוא יום שבת: מהדלקת האש, ועשיית המלאכות, וההריגה, והמלחמה - **שהיא מצווה!**... ואם איש יחשוב בלבו שהוא צדיק וירא שמים, ויהיה זקן בא בימים, ויאמר: הנה אני זקנתי באתי בימים, ולי שנים כך וכך, ולא עברתי בהם על מצווה מכל המצוות לעולם, ואיך אקום ביום זה, שהוא יום שבת, ואעבור על איסור סקילה ואלך להלחם, ואני, אין בי יכולת לעשות טובה או רעה? ויימצאו אחרים במקומי, ובני אדם רבים לעשות הדבר הזה! - האיש ההוא מורד ועובר על דברי האל!

אמנם הרמב"ם התייחס למקרה שהקריאה למלחמה הייתה על ידי נביא, אך אין בכך להמעיש במאומה, מהחובה הכללית בהלכה לעזור בקרב. חובת כל אדם מישראל, נשים ואנשים וגם זקן בא בימים, לצאת ולעזור לאחיהם במלחמה.

הדברים נכונים גם באשר להר הבית. בריחת היהודים מההר, משליטה בו את האויב, ואילו נוכחותו של כל יהודי, ועל אחת כמה וכמה אם הוא צדיק וירא שמים, מבססת את שליטת עם ישראל על מקום מקדשנו, לב ליבה של ארץ ישראל.

המשמעות של כניסת יחיד להר הבית

שמא יבוא אדם ויטען שאם יעלה להר הבית כיחיד, הרי אין בכך 'דין כיבוש', שכן, כיבוש נעשה רק על ידי צבא. לא כן הוא! כבר למדנו לעיל על חובת כל יהודי ליטול חלק במאמץ המלחמתי, אפילו תוך חילול שבת.

עם זאת, יש להוסיף, שכוחו של הצבא אמנם רב משל אדם יחיד, אך הצבא בא בעקבות היחידים. בכל מקום בו דורכת רגל יהודית בא הצבא ו'כובש' את המקום. כך מתגלה הדברים באשר להתיישבות בארץ ישראל, וכך גם מתרחשים הדברים במערת המכפלה, לשם הגיעו 'יחידים' לתפילה, ובעקבותיהם הגיע הצבא, והוא השומר על המקום בגלל היחידים.

ניתן להוכיח שכל נוכחות יהודית בהר, בין של צבא ומשטרה, ובין של אזרח פשוט, יש לה משמעות של כיבוש מבחינה הלכתית. שכן, פעולת 'חזקה' בארץ ישראל - כמוה ככיבוש. כך למשל נצטווה אברהם, לעבור בארץ ולעשות בה חזקה, כדי לקנותה עבור בניו וזרעו, וכדברי תרגום יונתן על דברי ה' לאברהם:

קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה - קום טייל בארעא ועביד בה חזקתא לארכא ולפתיא ארום לך אתנינה.

(בראשית יג, יז)

כלומר, קום טייל בארץ, ועשה בה חזקה, לאורכה ולרחבה, ובכך אתננה לך. כך גם מתרגם יונתן את הפסוק האמור במרגלים: "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ - ותעבדון חזקתא ותסבון מאיבא דארעא" (במדבר יג, כ). כלומר, תעשו חזקה בארץ, כיצד? על ידי שתיקחו מפירותיה, ובכך תוכיחו את בעלותכם עליה.

גם במסכת קידושין³⁵ לומדת הגמרא את כוחה של החזקה מהפסוק: "ושבו בעריכם אשר תפשתם". שואלת הגמרא: "במה תפשתם?" ומשיבה: "בישיבה!" כלומר, הישיבה בעיר, בבית או בשדה, היא שעושה בהם חזקה. בהמשך מובא, שישיבה כשלעצמה במקום כל שהוא בארץ ישראל יש לה משמעות של כיבוש. זו לשון הגמרא שם: "דבי ר' ישמעאל תנא: 'וירשתם אותה וישבתם בה' - במה ירשתם? בישיבה!" הוזה אומר, ירושה שאינה אלא כיבוש צבאי, ואינה מלווה בנוכחות של אזרחים, אינה כיבוש, אלא אם כן באה אחריה ה'ישיבה', הנותנת לכיבוש הצבאי את תוקפו.

אכן, בהמשך לאמור לעיל, קובע הרמב"ם בהלכות בית הבחירה שלחזקה יש דין כיבוש. אלו דבריו שם:

חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כיבוש רבים... וכיון שעלה עזרא וקידשה, לא קידשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך, כל מקום שהחזיקו בו עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום. (הלכות בית הבחירה פ"ו, הט"ז)

נמצא, שחזקה בארץ יש לה ערך של כיבוש. ממילא, נוכחות בהר הבית וביקור באגפיו השונים על ידי תפילה והשתחויה, מהווים פעולת חזקה.

אמנם הנוהל המקובל אצל משטרת ההר הוא, שאם מגיע יהודי שומר מצוות ההולך בהר עם נעלי בד, הרי הם מצמידים לו שוטר או שנים ללוותו, וגם אנשי הוואקף שולחים מלווים משלהם בנוסף לליווי המשטרה, ולכאורה, אין זה ביקור של 'בעל בית' העושה בהר כבתוך שלו, והחזקה היכן היא? אך מאידך גיסא, אין לך סימן מובהק גדול מזה לחזקה. שכן, המשטרה ואנשי הוואקף על ההר, רואים בכניסתו של אדם יחיד כזה, נציג של העם היהודי כולו, הבא לתבוע בעלות על ההר, ומכאן הזהירות שנוקטים השלטונות והוואקף בהר בעת ביקורו. החשש הוא שמא ינקוט האיש בפעולה חריגה כבעל בית, ולכן שומרים את צעדיו שמירה כפולה באמצעות שוטרים ומלווים. היש הודעה גדולה מזו שהגיע 'בעל הבית' וצריך משנה זהירות מפניו?

כניסה להר הבית בטומאה למטרת כיבוש

מכאן ראוי לעבור לשאלת הכניסה בטומאה למטרת כיבוש. שכן, מטרת כיבוש מקום המקדש, היא הכנת המקום והכשרתו לעבודת הקרבנות. בעניין זה מצינו, שנכנסים למקום המקדש אף בטומאה, בעניין תיקון ההיכל וקודש הקדשים והוצאת הטומאה משם, כחלק מהכשרת המקום לעבודה. לכתחילה יש להיכנס בטהרה למקדש, אך אם אין כהנים טהורים לתיקונו, יכנסו אפילו ישראלים, ואפילו טמאים, ובלבד שיתקנו. זו לשון הרמב"ם בהלכות בית הבחירה³⁶:

מקום שהיה בעלייה מכוון על קדש הקדשים - אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע (בשבע שנים) לידע מה הוא צריך לחזק בדקו. בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא משם את הטומאה, מצוה שהיו הנכנסין כהנים תמימים. לא מצאו תמימים - יכנסו בעלי מומין, ואם אין שם כהנים - יכנסו לויים, לא מצאו לויים - יכנסו ישראל. מצוה - בטהורים, לא מצאו טהורים - יכנסו טמאים... שהטומאה דחוייה בציבור.

(הלכות בית הבחירה פ"ז, הכ"ג)

הרמב"ם מונה שלושה דברים שנעשים להכשרת המקדש לעבודה, אפילו על ידי טמאי מתים: בניית הבניין, תיקון דבר הטעון תיקון והוצאת הטומאה, שכן שלושה אלו הכרחיים לקיום העבודה במקדש כתיקנה. על אחת כמה וכמה, כשיש במקדש אויב המונע מישראל את הכניסה, שמצווה על עם ישראל והנהגתו להיכנס ולהוציא. אף כאן ראוי לכתחילה שיכנסו כהנים טהורים להוציא את הנוכרים, אך מטבע הדברים, בשעת מלחמה, שעיקר המטרה היא לכבוש מקום בלי לסכן חיי אדם, הרי בוודאי שאין לדקדק

36. מקור דבריו בעירובין קה, א.

בכך שיהיו כהנים, אלא עיקר העניין שיהיו לוחמים מעולים. כמו כן ברור, שבשעת מלחמה שיש בה הרוגים משני הצדדים, הלוחמים ברובם הינם טמאי מתים. כך למעשה היה במלחמת החשמונאים ביוונים, שם היו כולם טמאי מתים מהמלחמה, ובכל זאת נכנסו למקדש.

בהקשר לכך ראוי לציין, שהקמת בניין הבית השני הייתה ללא מלחמות, אך עם זאת, בנייתו נעשתה כשישראל היו טמאים³⁷.

כניסת רבני ישראל להר עם הכיבוש במלחמת ששת הימים

זכיתי, בחסדי ה', להיות מהלוחמים בחטיבת הצנחנים, שנכנסו להר הבית ביום שחרורו במלחמת ששת הימים. כמו כן זכיתי, שבמהלך ההשתלטות על הר הבית הוטל עלי לשמור על פתח כיפת הסלע, מקום קודש הקדשים על פי המסורת. זאת, ללא ידיעה קודמת וללא הכנה של טהרה לקראת הרגע הגדול של הכיבוש.

באותו יום ליוויתי את הרבנים הראשיים לישראל דאז, הרב איסר יהודה אונטרמן זצ"ל והרב יצחק ניסים זצ"ל, במסלול ההליכה בהר הבית. גם ליוויתי את מו"ר הרב צבי יהודה קוק זצ"ל ומו"ר הרב דוד הכהן הנזיר זצ"ל. הרבנים נכנסו להר הבית במגעלים לרגליהם (חוץ מהרב הנזיר שהיה רגיל ללכת בנעלי בד), למרות שרחבת הר הבית וירושלים כבר נכבשו בידי החיילים.

רבני ישראל אלה, יכלו לומר כאותו זמן הנזכר לעיל בדברי הרמב"ם: "הנה אני זקנתי באתי בימים... ולא עברתי בהם על מצווה מכל המצוות לעולם, ואיך אקום ואעבור על איסור כרת בכניסתי להר הבית...?" אך לא כן! הם נכנסו להר הבית בטומאה, כיון שראו בכניסתם להר חלק מהסיוע לחיילים, וחלק ממעשה הכיבוש והחזקה בהר.

הכניסה למטרת כיבוש - להלכותיה

לסיכום יש לומר לעניות דעתי, שכיום הוכח שהימנעות יהודים יראים ושלמים מעלייה להר הבית מאז שחרורו בתשכ"ז, הביאה להשתלטות הערבים עליו.

לאור האמור, מן הראוי, שמשעה שייפתחו מחדש בעז"ה שערי ההר, שכל יהודי יראה לעצמו חובה לעלות.

37. ראה הרחבת דברים בעניין זה במחזור המקדש לחג הפסח, עמ' 143.

לכתחילה ראוי, שהעולה להר יעשה ככל יכולתו להיטהר ורק אחר כך יעלה. אך אם נמנע ממנו הדבר מסיבה כל שהיא ויש דחיפות בעלייה, יעלה, ודינו כדין היוצא למלחמה בשבת, למרות איסור הסקילה הכרוך בכך.

כניסת אדם מישראל להר יוצרת חזקה וכיבוש בשם כל ישראל, אפילו היה האדם חלש וזקן, וכניסה כזו מותרת אף בטומאה.

הדברים אמורים אף באשר לכניסה למקומות האסורים בכניסה לישראלים ולטמאים כגון לחיל ולעזרת נשים שכן קדושתם אינה אלא מתקנת חכמים, ולדעת הרדב"ז קדושה זו בטלה עם החורבן, והכניסה לשם מותרת בזמן הזה אף בלא הטעם של כיבוש. גם באשר לכניסה לתחום העזרה, דהיינו, סמוך לכיפת הסלע, אף שם רשאים ישראל להיכנס להוכחת בעלות ושליטה.

בוודאי, כשהדבר נוגע לנציגי השלטון הבאים לבקר במקום, כגון: שרים, חברי כנסת, ועדות חקירה ואנשי משטרה ובטחון, אין חולק שהם רשאים ואף חייבים להיכנס למקום, להוכחת בעלותו של עם ישראל בכל מקום במקדש.

